

Suomen kommunistinen puolue

Sosiaali- ja terveysministeriö

Asia : Lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädäntöön

Esitämme valinnanvapauslain hylkäämistä. Ehdotetussa laissa ei ole kyse ihmisten valinnanvapaudesta, vaan yhtiöiden vapaudesta tehdä voittoa verovaroin ja ihmisten perusoikeuksien kustannuksella. Luonnos ei ota huomioon sen vaikutusarviossa esitettyjä riskejä.

Sote-uudistuksen tavoitteet ovat kääntyneet valinnanvapausesityksessä nurinperin. Yhdenvertaisuuden, sujuvuuden ja perustason palvelujen parantamisen sijasta esitys korostaa yhtiöittämistä, markkinoistamista, keskittämistä ja yksityistämistä. Ihmisten terveys ja hyvinvointi on alistettu yritysten ja pääomasijoittajien voitontavoittelulle.

Pohjoismainen hyvinvointimalli on perustunut siihen, että jokaisella on oikeus pääosin julkisesti tuotettuihin peruspalveluihin ja myös oikeus osallistua niitä koskevaan päätöksentekoon. Valinnanvapausmallissa palveluja järjestävät yhtiöt, joiden toimintaa eivät ohjaa asukkaiden tarpeet vaan se, missä on eniten maksukykyisiä asiakkaita.

Markkinaehtoisuus lisää eriarvoisuutta. Palvelut keskittyvät keskuksiin ja hyvätuloisille alueille. Lisäksi kilpailu hajottaa palvelukokonaisuuksia ja vaikeuttaa yhteistoimintaa. Henkilöstön asema muuttuu turvattommaksi ja vakituiset työsuhteet vähenevät.

Esitetty rahoitusmalli tarkoittaa julkisten palvelujen menojen karsimista samalla, kun osa niukkenevasta rahoituksesta siirtyy yksityisille yrityksille. Kustannuksia esitetyllä valinnanvapaudella ei ainakaan vähennetä, päinvastoin niiden hallinta vaikeutuu. Pyrkimys leikata menokehitystä johtaa palvelujen karsimiseen ja jo ennestään korkeiden palvelumaksujen nousuun. Ehdotuksessa yksityisille yrityksille annettujen etujen peruminen voi CETA- ja TTIP-sopimusten myötä olla vaikeaa ja tulla hyvin kalliiksi.

Palvelujen leikkaamiselle, yhtiöittämiselle ja yksityistämiselle on vaihtoehto: Parannetaan julkisia palveluja vahvistamalla erityisesti peruspalvelujen resursseja hoitoon pääsyn nopeuttamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi palvelujen saatavuudessa. Lähellä järjestettävistä palveluista pitää myös päättää lähellä ja säilyttää ne kuntien omana toimintana. Sosiaalihuollolla tulee olla yhteys terveydenhuollon ohella moniin muihin kuntien tehtäviin. Suuria yksiköitä tarvitaan erikoispalveluissa ja ne onkin syytä järjestää maakunnan ja yliopistokeskussairaaloiden toimesta. Terveyskeskukseen pitää päästä maksutta.

Palvelumaksuja tulee alentaa ja niiden rahoituksessa nojata progressiiviseen verotukseen, joka ulotetaan myös pääomatuloihin. Asukkaiden ja palvelujen käyttäjien vaikutusmahdollisuuksia ja sosiaalisten perusoikeuksien toteutumista on vahvistettava. Palvelujen käyttäjien valinnanmahdollisuuksia voidaan ja tulee lisätä nykyisen terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain pohjalla.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin vastaamme seuraavasti:

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

d. EI

Esitetty uudistus suosii niitä, joilla on paremmat tulot ja vähemmän palvelujen tarvetta. Se keskittää palveluja alueille, joilla on enemmän maksukykyä. Samalla esitetty valinnanvapausmalli ja julkisten menojen karsimisen tavoitteet johtavat lähipalvelujen karsimiseen etenkin syrjäseuduilla ja monissa lähiöissä. Esitetty valinnanvapausmalli pirstoo palveluketjuja ja vaikeuttaa yhdenvertaisten palvelujen järjestämistä. Heikoimmassa asemassa olevilla on heikommat mahdollisuudet saada tarvitsemiaan palveluja.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

d. EI

Asukkaiden mahdollisuudet vaikuttaa julkisiin palveluihin heikentyvät. Yhtiöiden toimintaan ja hallintoon on vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa. Palvelujen tarvitsijalla ei ole käytännössä yleensä mahdollisuuksia saada riittävää ja puolueetonta tietoa palvelujen sisällöstä ja laadusta.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

c. EI PÄÄOSIN

Monilla ihmisillä ei ole mahdollisuuksia arvioida riittävällä tavalla palvelutarpeita. On ilmeistä, että niukkenevilla julkisilla resursseilla ei kyetä myöskään tarjoamaan tarpeeksi palveluohjausta ja neuvontaa. Etenkin niiden, joiden toimintakyky on terveydellisistä tai sosiaalisista syistä alentunut, on vaikea käyttää valinnanvapautta.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

d. EI

Hajottaessaan palvelukokonaisuuksia ja irrottaessaan sote-palvelut kunnan muusta toiminnasta esitys heikentää mahdollisuuksia arvioida palvelujen tarpeita kokonaisuutena.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

d. EI.

Tavoite ei ole perusteltu eikä tarpeen. Suomessa sote-palvelut järjestetään tehokkaasti ja keskimääräistä vähemmin kustannuksin. Palvelujen tarpeen kasvavat, ja siksi ei ole tarvetta karsia menoja.

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

d. EI

Demokratiaa voi vahvistaa hylkäämällä esityksen. Sote-uudistus on syytä valmistella uudelta pohjalta asukkaita, kuntia, henkilöstöä ja tutkijoita kuullen. Perustason palvelut tulee jatkossakin järjestää pääsääntöisesti kunnissa ja pääosin kuntien omana tuotantona. Samalla on kehitettävä asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

d. EI

Kehittämällä julkisia palveluja, jossa tärkeä osuus on yliopistollisilla keskussairaaloilla ja julkisten palvelujen yhteistyöllä alan opetuksen, tutkimuksen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

8. – 16.

Koska esitämme lakiluonnoksen hylkäämistä, ei näihin luonnoksen yksityiskohtia koskeviin kysymyksiin ole aihetta vastata.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

d. EI

18. – 20.

e. Viittaamme kantaamme, että lakiluonnos on syytä hylätä.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

d. EI

Vaikutusarvioita on tehty, mutta ei tarpeeksi laajasti eikä riittävästi asukkaiden oikeuksien, yhdenvertaisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien, terveyserojen vähentämisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Kielteisesti. Esitys lisäisi kunnan asukkaiden eriarvoisuutta palveluissa, leikkaisi asukkaiden palveluihin käytettäviä varoja ja johtaisi lähipalvelujen karsimiseen. Esityksellä olisi kielteisiä vaikutuksia myös kunnan talouteen.

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Osoittaa poikkeuksellisen huonoa poliittista ja lainvalmistelun kulttuuria pyytää kunnilta lausuntoa täysin keskeneräiseen ja vaikutusarvioissa esitetyt riskit sivuuttavaan esitykseen, joka on ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa.

Lopuksi kiinnitämme huomiota siihen, että esitys on monelta keskeiseltä osin ristiriidassa myös Euroopan paikallisen hallinnon peruskirjan kanssa.